

TEDxRíodelaPlata

Idees que et transformen

Hernán Casciari

Com matar l'intermediari, netejar l'escena del crim i trobar una coartada creïble

TEDxRíodelaPlata

És possible gràcies al suport d'Intel Diseñando el futuro.

<www.tedxriodelaplata.org>

Hola, com va?

Segurament em notareu a la veu, en el precís moment en què em passi l'ensurt, un accent una mica estrany, perquè fa deu o dotze anys que visc a Espanya. Jo vaig marxar un dia a París, fa onze anys, per quinze dies, per rebre un premi literari i hi vaig conèixer una catalana, i em vaig quedar a viure amb ella. A l'Argentina tenia feina, una casa i no tenia cap intenció de canviar de terra. En canvi, a Espanya no tenia res: no tenia ni casa, ni feina, ni tan sols tenia papers per aconseguir casa i feina. Encara pitjor, quan feia vuit mesos que vivia a Espanya a casa dels altres, només perquè estava enamorat etcètera, van passar a l'Argentina dues coses horribles. Primer va venir la crisi del 2001 –quatre o cinc presidents en una setmana i caos social– i una cosa encara pitjor, més o menys per les mateixes dates, que el Racing va ser campió. Jo soc del Racing, i és horrible veure per primer cop que l'equip surt campió i que tu ets lluny. Lluny de la teva terra, però, en el meu cas particular, lluny del meu pare, amb qui sempre havíem dit que, si algun dia passava, viuríem aquest esdeveniment junts. Aquestes dues circumstàncies –la crisi econòmica d'Argentina i el fet que el teu equip

surti campió— van passar alhora i em van ensenyar una cosa que no tenia ni idea que podia passar. Té a veure amb el fet que el dolor, la tragèdia i el triomf, són el mateix quan estàs en una altra banda. No poder estar plorant amb els teus quan passa alguna cosa horrible, no poder estar celebrant alguna cosa amb la teva gent quan passa una cosa meravellosa, et posa immediatament fora de joc.

Com que jo era a Espanya tot sol i estava trist, se'm va acudir obrir un blog i em vaig posar a escriure. Li vaig posar el nom d'Orsai, que vol dir, en argot futbolístic, justament que un està fora de joc, que no s'està habilitat per jugar.

Jo en aquesta època no coneixia Internet més que per enviar correus electrònics i xatejar de tant en tant amb els meus amics de Mercedes, per això el que va passar quan vaig obrir aquest blog, per mi, va ser una sorpresa tremenda. Imagino que en aquella època a tothom li va passar el mateix. Vaig començar a escriure petits contes en aquest blog, de vegades amb la meua pròpia veu, de vegades disfressat de personatges —una mestressa de casa, un vident, una princesa— i poc a poc es va anar acostant la gent. Gent de països llunyans, d'Hondures, de Nicaragua, també d'aquí, d'Espanya... i Orsai es va anar convertint en una mena de comunitat involuntària de lectors. Jo no feia absolutament res per reunir-los. Vull dir, jo no posava cartells al meu blog dient: «Passeu per aquí, sentiu-vos còmodes, genereu comunitat». Jo l'únic que feia era escriure contes breus. També escoltava els comentaris que deixaven els lectors i, gairebé sempre, hi conversava.

Quan aquesta comunitat es va fer encara més gran, per culpa del boca a boca, i sobretot quan es va fer més fervorosa, algunes empreses tradicionals de la comunicació i de la cultura van començar a escoltar aquest aldarull de veus que hi havia: «Ai, mira, aquí hi ha un noi que escriu i la gent aquí xerra amb ell...», i va començar a sonar el telèfon de casa. Em van començar a oferir que treballés amb ells. Les editorials em proposaven fer llibres amb les històries que jo escrivia gratuïtament a internet i la premsa em convidava a escriure columnes en els seus diaris semblants a aquestes coses que jo escrivia a internet. I jo aquí —i això ho sé ara, no ho sabia aleshores—, en aquest punt, em sembla que vaig cometre un error bastant greu: me'n vaig anar a treballar amb la indústria. Vaig suspendre la comunicació directa amb els meus lectors i em vaig deixar posar intermediaris: un representant, una editorial, un administrador, un editor de continguts, un gestor... Tota aquesta gent es va anar posant en fila índia entre els meus lectors i jo. Les editorials, a més, em van demanar, per a la publicació del meu primer llibre, que jo tragués tots els textos gratuïts d'internet perquè ells poguessin vendre'ls. Llavors la cosa es va posar una mica tensa, perquè jo els vaig dir immediatament que això no ho podia fer, perquè aquests textos els havia regalat. Jo no podia anar casa per casa de cada lector dient si us plau que em

tornessin el regal, perquè ara se m'havia passat pel cap treballar amb gent de corbata vendre'ls. Però el pitjor va ser, amb el pas dels llibres i del temps, tenir la sensació permanent que les editorials em robaven. Un cop em van liquidar en vendes d'un llibre de butxaca –és una anècdota que explico sempre i que em sembla paradigmàtica– uns 800 o 900 exemplars durant un any sencer a l'Argentina d'un llibre de butxaca. I jo sabia, perquè sóc molt amic del llibreter de Mercedes –d'una de les tres llibreries de Mercedes–, que en una d'aquestes llibreries se n'havien venut 750. O sigui, a l'Argentina, 800, en una llibreria d'un poble de la província de Buenos Aires, 750. I no solament era aquesta sensació de robatori a mà armada, d'impossibilitat de veure vendes i impressió, sinó que també vaig començar a rebre moltíssims correus electrònics de lectors del blog dient que els meus llibres no es publicaven als seus països. I és que la indústria només distribueix llibres en castellà en els llocs on és negoci: a l'Argentina, a Espanya, a Mèxic. Però si un salvadorenc o un peruà vol el meu llibre, s'ha de fotre, no ho aconseguirà mai.

Amb la premsa m'estava passant més o menys el mateix. Em demanaven columnes de 400 paraules, però si entrava una mitja pàgina de publicitat en aquest sector, l'editor em trucava per dir-me que eren 200 paraules les d'aquesta setmana. Quan va venir la crisi, la crisi econòmica europea, i les empreses van deixar de fer publicitat en els diaris jo vaig dir: «Bé, podré tornar a les 400 paraules», però no: van treure un plec al diari i jo em vaig quedar amb 150.

L'any passat, quan van començar a refermar aquestes qüestions, jo em vaig afartar bastant de tot i vaig renunciar públicament a les editorials Mondadori d'Itàlia, Plaza & Janés d'Espanya, Sudamericana de l'Argentina i Grijalbo de Mèxic. I vaig renunciar, també, públicament, als diaris La Nación de Argentina i El País d'Espanya. Amb 1.400 paraules lliures al bloc els vaig enviar a cagar.

Mentre feia això vaig tornar a comunicar-me, després d'un any sencer d'estar en silenci, amb la gent del meu blog, i els vaig explicar que se m'havia acudit una idea. Una idea que, d'una banda, podia ser molt divertida, sobretot arriscada, però que, per l'altra banda, tenia un objectiu secret, que era demostrar, i demostrar-me també a mi, que la famosa crisi de la indústria, de la qual tant es parla, no és econòmica, sinó que més aviat és moral: és una crisi cobdiciosa. La idea era fer una revista impossible des del pati de casa meva, en un poble de Catalunya, sense oficines i amb un staff integrat només per la meva família i pels meus amics de la infància. Una revista que es diria Orsai, com el meu blog. Una nit amb en Chiri, que és el meu amic de l'ànima, vam

redactar una mena de decàleg, una mena de promesa als lectors. Això va passar exactament fa un any.

1. Vam prometre que la revista no tindria publicitat, ni un centímetre de publicitat, ni subsidis privats ni estatals.
2. Vam prometre que tindria la millor qualitat gràfica del mercat, en qualsevol dels països on es distribuís.
3. Que prescindiria de tots els intermediaris possibles.
4. Que tindria una versió en paper i una altra versió dinàmica per a IPod, per a iPhone, per a Blackberry i, a més, un PDF gratuït deu dies després perquè la revista es llegís independentment del cost.
5. Vam prometre que hi escriurien i dibuixarien únicament persones que en Chiri i jo admiréssim moltíssim.
6. Que seria trimestral i tindria més de 200 pàgines per edició.
7. Que a cada país costaria el mateix que quinze diaris de dissabte en aquesta regió.
8. Vam dir en el punt vuit que els diners els posaríem nosaltres i que ho faríem tot i que no es vengués.
9. En el punt nou dèiem que si recuperéssim la inversió ja seriem feliços.
10. I al punt deu, que si no recuperàvem la inversió, se'ns en fotia.

En aquest moment va passar una cosa increïble entre la comunitat que s'havia generat al blog. Una cosa que no teníem previst. Els lectors d'Orsai es van encarregar de difondre la idea, d'explicar als seus amics que hi havia uns països de quaranta anys en un poblet amagat a la muntanya que volien fer una revista de literatura, popular, de crònica narrativa, amb textos llarguíssims, al bell mig de la crisi del paper. Abans fins i tot d'explicar de què tractaria la revista, els lectors van començar a comprar-la en massa. La gent es va bolcar amb una fe que jo no havia vist en molt de temps en un producte cultural. La van comprar 10.000 persones. Repeteixo, sense saber els continguts, en prevenda, abans de sortir. Era una revista cara: surt a 16 euros a Europa i a 12 dòlars a Llatinoamèrica. La van comprar de tot arreu, inclosos salvadorencs, costa-riquenys, peruans, llatinoamericans que vivien a Tailàndia, al Japó... Els lectors de cada regió van decidir distribuir-la ells mateixos. La revista, vam

decidir, no es venia sola, sinó en paquets de deu, perquè poguessis compartir les nou restants amb lectors de la teva zona. D'aquesta manera matàvem, també, l'intermediari de la distribució, que és una màfia: la distribució es queda amb el 50% del preu de venda de cada publicació que nosaltres comprem. L'autor, el 8. El Corte Inglés, Carrefour..., el 50.

L'1 de gener d'aquest any va sortir al carrer el primer número d'Orsai, i així ho vam fer cada tres mesos, fins arribar a l'objectiu dels quatre números anuals. El número quatre acaba de sortir a la venda fa una setmana. Cada revista pesa més o menys un quilo i a la vista és imponent, no té publicitat. Van escriure, en aquests quatre números, més de cent autors convidats, entre els quals hi havia Juan Villoro, Abelardo Castillo, Nick Hornby i Agustín Fernández Mayo. Hi van il·lustrar el Negro Cris, Horacio Altuna, Miguel Rep i Alberto Montt, entre moltíssimes firmes. A tots els paguem en euros.

Enmig de tot aquest fervor, vam descobrir que el somni era únicament possible conversant amb els lectors. I llavors, a mitjans d'aquest any, quan érem al número dos i començant a fer el tres, vam decidir, d'una manera també força arriscada, convertir-nos en editorial. La idea va ser agafar un contracte estàndard de les meves antigues editorials i posar tot el contrari. La idea no era carregar l'autor, no asfixiar-lo, els drets sempre per a ells. Si volies marxar al dia següent, bona nit, vés. Tot bé. Sobretot, en comptes del 8 o el 10%, l'autor rebia, està rebent, el 50% del preu de venda al públic. El 50%. I més que això: l'autor té la possibilitat, amb contrasenya, d'entrar a una pàgina on veu la venda en línia directa de cada lector i té un correu electrònic de selector per agrair-li o per dir-li: «Jo sé que tu m'estàs comprant i m'estàs pagant a mi».

Vam anar notant, a mesura que avançàvem, que Orsai deixava de ser un blog o una revista. Fins i tot deixava de ser una editorial i es convertia en un projecte dels lectors.

Fa dos mesos se'ns va acudir la possibilitat d'obrir un bar a Buenos Aires, un lloc de trobada entre la gent que llegeix la revista. També es diu Orsai. Una tarda jo vaig preguntar als lectors del blog si tenien ganes que hi hagués un bar i també els vaig preguntar si algú volia sumar-se al projecte bar com a inversor. En 24 hores vam rebre 204 correus electrònics amb gent que volia posar 1.000 dòlars, o 10.000, un boig volia posar-ne 80.000... També hi va haver gent sense capital que es va oferir a pintar el bar quan comencéssim a muntar-lo, que s'oferien a ajudar-nos amb l'habilitació perquè treballaven en algun ministeri o etcètera, o que es postulaven, un cop al bar obert, per

exposar-hi els seus quadres o per tocar-hi amb les seves bandes de música. Això va passar a principis d'agost d'aquest any.

El bar Orsai va obrir dijous passat al cor de San Telmo (Umberto Primo 471, cervesa 2x1 abans de les 22 h) i a la inauguració hi va haver tanta gent que vam haver de fer quatre presentacions: dijous, divendres, dissabte i diumenge passat. Al març intentarem obrir un altre bar a Barcelona amb el mateix sistema: la inversió dels lectors. I l'objectiu per a l'any que ve, a més de seguir fent revistes, aquest cop bimestrals, i a més de fer molts més llibres, serà el d'obrir un tercer bar a Centreamèrica per construir una mena de triangle iberoamericà de la cultura o dels borratxos que llegeixen o alguna cosa, no?

Fa una setmana vam estar a punt que dues tones i mitja dels nostres llibres i revistes es quedessin retingudes al port de Buenos Aires per un malentès amb la Secretaria de Comerç. Els lectors d'Orsai de tot el món (va ser un dijous meravellós) van fer explotar Twitter amb una frase que deia «Liberen Orsai». Això va ser terrible perquè al cap de dotze hores el Govern argentí va escoltar aquest reclam, va respondre per Twitter el cap de gabinet del Govern dient que s'encarregaria personalment de l'assumpte i l'endemà les revistes estaven alliberades. Jo crec que això –aquesta és l'última anècdota que us explicaré– vol dir alguna cosa. Jo estic segur que això és el principi d'alguna cosa.

Les decisions culturals comencen, a poc a poc, a estar a les nostres mans. Ja no fem cas a altaveus únics que ens diuen el que cal fer. Som nosaltres els que comuniquem. Som 400 milions de persones les que parlem en espanyol. Cada un de nosaltres, cada regió, té un argot diferent que ens fa únics, però que també ens enriqueix. Ens entenem. Internet va arribar, fa un temps, per unir-nos, per dir-nos que es poden fer coses junts. I sobretot pel que fa a la cultura, que és la base fonamental de la complexitat de la ment. Fa gairebé deu anys vaig obrir un blog perquè em sentia sol en un país estrany, em sentia fora de joc, necessitava comunicar-me amb els meus i per això li vaig posar Orsai. Avui estic segur que la indústria de la cultura som els lectors i els autors, i ningú més. I que l'altra indústria, la que té por dels canvis, la que intenta fer-nos creure que internet és un llast, la que es queixa i la que fa mal, s'està morint i la veurem morir. La cultura ha de ser lliure i ha de ser gratuïta. Jo els convoco, autors, editors, a, cada vegada que vengueu un llibre, posar-lo en PDF gratis el mateix dia que surt a la venda en góndoles, perquè en vendreu més.

Vam estar anys depenent d'una indústria cobdiciosa, comprant el que ells volien que compréssim. I de cop i volta, i cada vegada més, estan quedant a Orsai.

Gràcies.